

Referat

pe tema:

România, Basarabia

si Transnistria

în anii celui de-al

doilea razboi mondial.

• **Regimul politic în România (1940-1944).**

Cedările teritoriale din vara anului 1940, haosul intern și criza economică, presiunea exercitată de legionari au determinat transformări radicale în regimul politic al României. În scopul ieșirii din criză, Carol al II-lea inițiază formarea unui nou guvern în frunte cu generalul Ion Antonescu, acordându-i împuterniciri dictatoriale. Nu trecură nici 24 de ore de la numirea în funcție și I. Antonescu l-a impus pe rege să abdice de la tron (6 septembrie) și apoi să părăsească țara.

Ajuns la cîrma statului român, generalul I. Antonescu a încercat să colaboreze cu partidele „istorice”, dar atât țărăniștii cât și liberalii, fideli principiilor democratice, au refuzat să se asocieze unui regim de dictatură. În aceste condiții I. Antonescu a adus la guvern Legiunea, declarînd România „stat național-legionar”. Horia Sima, conducătorul legionarilor, a devenit viceprim-ministru, iar majoritatea funcțiilor în guvern au ocupat-o adepții săi.

Alianța dintre legionari și I. Antonescu nu putea fi de lungă durată. Principiile și metodele de guvernare pe care le promovau erau diferite. Grave erau contradicțiile în plan economic și administrativ. Relațiile dintre I. Antonescu și legionari s-au înrăutățit brusc mai ales după asasinarea în noaptea de 26-27 noiembrie 1940 în închisoarea Jilava a 64 de deținuți (oameni politici, militari înalți funcționari de stat, printre care Gh. Argeșanu, fost prim-ministru, V. Iamandi, fost ministru de justiție, generalul G. Marinescu, fost prefect al poliției capitalei). La 27 noiembrie este asasinat Virgil Madgearu, fost prim-ministru, economist de seamă. În aceeași zi, a fost ucis mișelește marele istoric Nicolae Iorga. Dezmățul și crimele luau proporții tot mai mari. Politica legionarilor a trezit o largă nemulțumire în țară. În aceste condiții Ion Antonescu a întreprins un șir de măsuri împotriva legiunii. În conflictul dintre Antonescu și Garda de Fier, Hitler a intervenit în favoarea primului. În scopul înlăturării lui I. Antonescu, la 21 ianuarie, legionarii în frunte cu Horia Sima au început o rebeliune. Au fost ocupate unele instituții de stat, legionarii trecînd la devastări, jafuri și crime. Ei au prezentat conducerii statului un șir de cerințe, printre care formarea unui guvern alcătuit numai din legionari numiți de Horia Sima. Ion Antonescu a întreprins măsuri hotărîte pentru a restabili ordinea, utilizînd în acest scop armata. În ziua de 22 ianuarie rebeliunea practic a fost înfrîntă. În scurt

timp, la 27 ianuarie 1941 Ion Antonescu a format un guvern alcătuit în majoritate din militari, cu doar patru civili.

În guvernarea sa I. Antonescu nu s-a sprijinit pe un partid politic. El considera dictatura militară drept cel mai eficient mijloc pentru consolidarea situației interne și realizarea solidarității naționale. Baza socială a regimului o constituia armata și funcționarii aparatului de stat. I. Antonescu deținea puterea supremă în stat, intitulându-se Conducător al statului român. El iniția și promulga legi, numea și revoca miniștrii și funcționarii statului, avea dreptul de a încheia tratate cu alte țări, de a declara război și de a încheia pace. Conducătorul statului nu răspundea în fața nimănui pentru acțiunile sale pe plan intern și extern. Legislația, promovată sub formă de decrete-legi, confirma caracterul dictatorial al regimului. Au fost adoptate măsuri de natură represivă, în special îndreptate împotriva legionarilor și comuniștilor. S-a impus principiul obligativității muncii, întreprinderile fiind militarizate. În domeniul agriculturii de asemenea au fost înfăptuite măsuri stricte. Toți sătenii de la 12 ani în sus erau impuși la munci agricole. Caracterul politicii interne între anii 1941-1944 a fost determinat de condițiile prin care trecea țara. Regimul politic al lui I. Antonescu a avut un caracter militar, autoritar, dar moderat, de toleranță față de opoziție.

• **Angajarea României în război. Eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord.**

România nu avea semnată o convenție militară cu Germania, care să prevadă acțiuni concrete ale armatei române în alianța cu trupele germane. În planurile de război ale Germaniei însă, România ocupa un loc deosebit. În cadrul operațiunii „Barbarossa”, trupelor române le revenea rolul de a acoperi armatele germane ce urmau să pornească ofensiva de pe teritoriul României. I. Antonescu a făcut cunoștință cu planul operației „Barbarossa” la 12 iulie 1941, acceptând fără ezitare comanda supremă a armatelor germano-române staționate în Moldova. S-a format grupul de armate „General Antonescu”, în componența cărui intrau Armata a 11-a germană și Armatele 3 și 4 române. La 22 iunie, armata română, urmînd ordinul generalului Ion Antonescu, a început operațiile împotriva Uniunii Sovietice. Operația pentru eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord a avut două etape. În primele zece zile de război s-au dat luptă la frontieră. Îndeosebi de înverșunate au fost luptele din localitățile Cahul, Ungheni, Lipcani pe unde treceau podurile peste Prut. În urma unor lupte grele sînt eliberate orașele

Bălți, Soroca, Orhei. La 16 iulie, a fost părăsit de către unitățile sovietice orașul Chișinău. În sudul Basarabiei ofensiva s-a desfășurat spre Reni și Cahul. Drept urmare, la 26 iulie armatele române au atins linia Nistrului, eliberând întreg teritoriul Basarabiei, Bucovina de Nord și ținutul Herța. Scopul principal al României în război: eliberarea teritoriilor ocupate de Uniunea Sovietică în vara anului 1940- a fost realizat.

- **Participarea armatelor române la operațiunile militare de la est de Nistru.**

După eliberarea Basarabiei și a Bucobinei de Nord, Germania a insistat asupra participării armatei române la războiul în adâncul teritoriului sovietic de la est de Nistru. La 27 iulie și 14 august, Hitler solicita prin scrisorile adresate lui Ion Antonescu continuarea operațiilor militare. Conducătorul statului român I. Antonescu a acceptat fără condiții participarea armatei române la operațiunile militare în Est.

Armata română, redusă numeric față de prima fază a războiului, a participat la ofensiva spre Bug, Nipru, Crimeea. Până la 15 octombrie 1941 s-au dus lupte grele pentru ocuparea Odesei, pierderile armatei române constituind 90.000 morți, răniți și dispăruți. Această campanie a înrăutățit brusc relațiile României cu Anglia și cu S.U.A., care i-au declarat război.

A urmat ofensiva pentru cucerirea Crimeei, la care unitățile române au participat împreună cu Armata a 11-a germană. Luptele au avut un caracter îndârjit, Sevastopolul fiind cedat de către trupele sovietice abia la 4 iulie 1942. cele mai grave pierderi armata română le-a suferit în bătălia de la Stalingrad. Împreună cu forțele hitleriste unitățile române au luat parte în anii 1942-1943 la luptele din Caucaz și Cuban și la cele de menținere a Crimeei (1943-1944).

- **Basarabia și Transnistria în anii 1941-1944.**

După retragerea armatelor sovietice, în Basarabia au rămas localități incendiate, întreprinderi distruse, cîi ferate deteriorate. În Chișinău focul nu a putut fi stins timp de câteva săptămîni. Au fost aruncate în aer importante clădiri și întreprinderi: Palatul Mitropolian, Primăria orașului, Banca Comercială, tipografiile, uzina electrică și stația de pompare a apei, postul de radio, cartiere întregi cu sute de magazine și case particulare. În adâncul Uniunii Sovietice au fost evacuate 19 întreprinderi din Chișinău. După eliberarea de către armatele române și germane, Basarabia și Bucovina au

constituit în cadrul statului român două provincii separate, fiecare cu administrație proprie, reședințele fiind la Chișinău și Cernăuți. Locul central în administrația provinciei îl ocupa guvernatorul, investit cu funcții civile și militare. Pentru conducerea diferitor domenii ale vieții sociale și economice au fost înființate 9 directorate, printre care: al Afacerilor Administrative, Finanțelor, Agriculturii, Economiei Naționale, Lucrărilor Publice, Învățămintelor și Cultelor ș. a. Poliția, Jandarmeria și Siguranța, căile de comunicație, porturile erau subordonate guvernului de la București.

La 13 iulie 1941, guvernator al Basarabiei a fost numit generalul C. Voiculescu. Sub conducerea lui directoratele și-au orientat eforturile la refacerea căilor ferate, a întreprinderilor distruse în rezultatul luptelor. Până la sfârșitul anului 1942, au fost restabilite 16 din cele 227 de întreprinderi metalurgice (turnătorii și ateliere), altele trei erau în curs de reparație. Un rol mare l-au avut industria uleiului și morăritul. O preocupare importantă a administrației au constituit-o căile ferate, refacerea și construcția podurilor. În centrele județene au fost înființate Camere de Comerț și Industria. Regimul antonescian a dus o politică de încurajare a capitalului românesc, a promovat specialiști de origine etnică română, susținând pregătirea acestora din rîndurile populației băștinașe.

O atenție deosebită a fost acordată dezvoltării agriculturii, obiectivul primordial fiind aprovizionarea armatei și a populației cu produse alimentare necesare. Cultivarea suprafețelor arabile și repartizarea produselor au fost puse sub controlul strict al statului. Au fost întreprinse și măsuri pentru asigurarea provinciei cu semințe, utilaj agricol, personal tehnic.

În domeniul culturii și învățămîntului au fost urmărite obiectivele: restabilirea școlilor, promovarea spiritului național în educația copiilor, alfabetizarea populației adulte, asigurarea cu personal didactic necesar, promovarea valorilor culturii naționale. Pe prim plan s-a pus organizarea învățămîntului primar, fapt care avea o importanță deosebită pentru ridicarea nivelului științei de carte a populației rurale. În anul de învățămînt 1942-1943 funcționau de acum 1897 de școli primare. Învățămîntului primar i s-a dat un caracter practic „spre a fi cît mai aproape de nevoile vieții și ocupației populației”. Restabilirea învățămîntului secundar a fost însoțită de mari greutăți. Din cauza lipsei de cadre administrația n-a reușit să redeschidă toate liceele care activau în Basarabia înainte de ocupația sovietică, multe din

ele fiind transformate în gimnazii. În anul de învățământ 1942-1943 funcționau 10 licee și 11 gimnazii.

În anii războiului, în Basarabia și-au reluat activitatea un șir de muzee: la Chișinău- Muzeul Regional al Basarabiei și Muzeul Religios, iar la Cetatea Albă- Muzeul Arheologic. A fost redeschisă Biblioteca Centrală din capitală. Statul român a acordat mijloace pentru restaurarea monumentelor istorice, în special a vechilor cetăți de la Nistru, pentru săpăturile arheologice la „Valurile lui Traian”. La propagarea valorilor culturii românești, a tradițiilor și obiceiurilor populare au contribuit Căminele Culturale sub egida Fundației Culturale Regale „Regele Mihai I”.

În teritoriile dintre Nistru și Bug, după retragerea trupelor sovietice, prin decretul mareșalului Ion Antonescu, a fost înființat la 19 august 1941 Guvernământul Transnistriei. În funcție de guvernator civil a fost numit profesorul Gheorghe Alexianu. Guvernământul Transnistriei cuprinde teritoriul fostei R.A.S.S.M., partea de sud a regiunii Vinița și unele raioane din regiunea Nikolaev, în total 44.000 km². Populația alcătuia 1 mil. 200 mii de locuitori. Din punct de vedere teritorial-administrativ, Transnistria se împărțea în județe, raioane, comune și municipii. În fruntea județului era un prefect, iar fiecare raion era administrat de un pretor. Inițial centrul administrativ de un pretor. Inițial centrul administrativ era orașul Tiraspol, apoi de la 17 octombrie 1941 drept capitală a fost desemnat orașul Odesa. Activitatea administrației a fost orientată spre menținerea ordinii și securității, combaterea acțiunilor subversive, restabilirea economiei.

Din martie 1942 colhozurile au fost transformate în obști de muncă, fiecare cuprinzând brigăzi alcătuite din 20-30 de familii. Repartizarea produselor agricole era strict centralizată.

- **Recucerirea Basarabiei de către U.R.S.S.**

În anul 1943 și în primăvara anului 1944 armatele sovietice au desfășurat operații ofensive de mare amploare, eliberând o mare parte a teritoriului U.R.S.S. La 26 martie 1944, trupele sovietice au ajuns la râul Prut, ocupând teritoriile de nord-est ale României. Până la mijlocul lunii aprilie au fost recucerite județele Soroca, Bălți și parțial județul Orhei. Unitățile armatei roșii au ieșit pe căile de acces spre orașele Iași și Chișinău, creînd un cap de pod la Tiraspol, lângă localitatea Chițcani.

Ofensiva armatelor sovietice pe frontul Iași- Chișinău a început la 20 august 1944. trupele Frontului II Ucrainean au desfășurat ofensiva de pe

capul de pod Chițcani, iar unitățile Frontului III din nord, făcând joncțiune în zona Leușeni-Leova. Au fost încercuite 18 divizii germano-române. La 22 august armatele sovietice au intrat în Ungheni, Căușeni, Cimișlia, a doua zi la Bender și Comrat, iar la 24 august este recucerit Chișinăul. Către 26 august întreg teritoriul Basarabiei se afla în mâinile armatelor sovietice. În rezultatul luptelor au fost distruse majoritatea orașelor, întreprinderilor industriale, drumurilor. În stare dezastruoasă se afla agricultura.

• Lovitura de stat de la 23 august 1944.

România era amenințată de o invadare totală a armatelor sovietice. I. Antonescu, în speranța de a opri înaintarea armatelor sovietice și de a obține condiții mai favorabile pentru ieșirea României din război, a respins proiectele de armistițiu înaintate la Cairo și Stokholm.

În aceste împrejurări, opoziția întreprinde acțiuni tot mai îndrăznețe pentru răsturnarea regimului antonescian și schimbarea cursului politic al țării. În scopul coordonării acțiunilor îndreptate împotriva acestui regim, în aprilie 1944, social-democrații și comuniștii au creat Frontul Unic Muncitoresc. Mai târziu, la 20 iunie 1944, aceste două partide au încheiat un acord cu Partidul Național Țărănesc și Partidul Național Liberal, alcătuind Blocul Național Democrat. Scopurile Blocului erau: semnarea imediată a armistițiului, alăturarea României la război împotriva Germaniei, înlocuirea regimului antonescian cu un „regim constituțional democratic”.

Opoziția a acceptat, încă la 10 mai 1944, condițiile de armistițiu propus de aliați că va întreprinde măsurile necesare pentru răsturnarea guvernului și angajarea în război împotriva Germaniei. Cu toate acestea răspunsul de la aliați n-a mai venit. Sovieticii ocupaseră teritoriile Moldovei de Nord și pentru ei semnarea armistițiului nu mai prezenta interes deosebit. Mareșalul Antonescu acceptase și el, în principiu, la 5 august 1944, încheierea armistițiului, însă, încrezut în posibilitatea opririi ofensivei sovietice, spera să obțină condiții mai avantajoase.

În condițiile când armata sovietică începuse la 20 august ofensiva pentru zdrobirea trupelor germane în Moldova și Basarabia, regele și-a asumat responsabilitatea pentru arestarea neîntârziată a mareșalului. Momentul potrivit s-a ivit la 23 august, când mareșalul I. Antonescu s-a prezentat la Palatul regal în audiență la rege. După ce mareșalul a refuzat să încheie armistițiul, din ordinul regelui a fost arestat. Seara, la orele 23, a fost difuzată la radio Proclamația regelui Mihai I către țară, iar a doua zi, la 24

august, s-a constituit un guvern, în majoritatea sa din militari, în frunte cu generalul C. Sănătescu. Baza politică a guvernului o constituia Blocul Național Democrat. Prin declarația publicată la 24 august guvernul se obliga să instituie un regim democratic, cu respectarea libertăților politice și drepturilor cetățenești. România se angaja în războiul împotriva Germaniei fasciste. Astfel a fost înfăptuită lovitura de stat, care a avut drept urmare schimbarea regimului politic din România.

- **Participarea României la războiul împotriva Germaniei fasciste.**

Împreună cu armatele aliaților, trupele române de la 1 septembrie 1944 au început înaintarea în Transilvania, care fusese ruptă de la România prin Dictatul de la Viena. Către 25 octombrie inamicul a fost izgonit din ultimele localități românești ocupate de trupele germane și ungare, astfel încheindu-se eliberarea întregului teritoriu al țării după eliberarea României, armata română, împreună cu cea sovietică, a participat la luptele din Ungaria, Cehoslovacia și Austria.

Întreaga economie națională a României a fost mobilizată pentru nevoile frontului. Cheltuielile necesare pentru susținerea armatelor sovietice și plata despăgubirilor de război au depășit de 3,5 ori venitul național al României în anul 1938. La luptele împotriva armatelor hitleriste, de la 23 august 1944 până la capitularea Germaniei naziste, au participat aproape 540.000 de oameni. În bătăliile purtate au căzut și au fost răniți circa 170.000 de români. În linii generale, România a pierdut în cel de-al doilea război mondial peste 800.000 de oameni. Prin participarea la operațiile militare România a contribuit substanțial la zdrobirea Germaniei fasciste.